

Kommunikation

Status, strategi og perspektiv
Dansk kønsforskning

Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling

Status, strategi og perspektiv

Dansk kønsforskning

Udgivet af:

Videnskabsministeriet

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling

Bredgade 43

1260 København K

Telefon: 3392 9700

Telefax: 3332 3501

Publikationen udleveres gratis så længe lager haves ved henvendelse til:

IT- og Telestyrelsen,

danmark.dk

Telefon: 1881

sp@itst.dk

www.netboghandel.dk

Publikationen kan også hentes på

Videnskabsministeriets hjemmeside: www.vtu.dk

ISBN (internet): 87-90890-74-4

Design (omslag): 2GD/2Graphic Design AS og 1508 AS

Tryk: K. Larsen & Søn A/S

Oplag: 500

ISBN: 87-90890-73-6

>

Status, strategi og perspektiv i dansk kønsforskning

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	5
Indledning	11
Kønsforskning som prisme	15
Empirisk kønsforskning - eller produktion af og behov for viden om køn	21
Marginalisering	25
Modstanden	25
Beskyttelse mod viden	27

Mainstreaming	31
Integration	34
Centre (med eller uden mure)	36
National strategi	39
Andet	40
Program	42
Status, strategi og perspektiv i dansk kønsforskning	42
Deltagerliste til kønsforskningskonferencen den 30. marts 2001	44

Nærværende konferencerapport blev udarbejdet på baggrund af en kønsforskningskonference afholdt på Københavns Universitet den 30. marts 2002 i samarbejde med det tidligere IT- og Forskningsministerium og Koordinationen for Kønsforskning. Det tidligere IT- og Forskningsministerium påtog sig i den forbindelse udgivelsen af et konferenceskift. I mellemtiden er Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling dannet med inddragelse af det tidligere IT- og Forskningsministerium. Konferenceskiftet er udgivet af Ministeriet for Videnskab Teknologi og Udvikling.

I konferenceskiftet henfører teksten til IT- og Forskningsministeriet. På omslaget er Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling derimod anført som udgiver af rapporten.

- Mere larm og ballade!
- Centre med eller uden mure!
- Lokal indlejring og lokal koordinering af kønsforskningen!
- Køn som validitetskategori i universiteternes udviklingskontrakter!
- National strategi!

Disse strategier for kønsforskningen i Danmark var blot nogle af dem, der blev foreslået ved konferencen „Status, strategi og perspektiv for dansk kønsforskning“, som Koordinationen for Kønsforskning samt IT- og Forskningsministeriet afholdt på Københavns Universitet 31. marts 2001.

Mere larm og ballade var IT- og forskningsminister Birte Weiss' opfordring til kønsforskere for at øge kendskabet til kønsforskningen og dens resultater. Som al anden forskning skal også kønsforskningen anvendes, og kendes den ikke, har den ingen eller kun ringe værdi. Der er behov for viden om køn, og en stor del af denne viden kan kønsforskningen levere.

En række kønsforskere gav på konferencen udtryk for, at det kræver, at kønsforskningen bliver styrket. Behov for viden om køn har desuden ændret karakter i de senere år. Med mainstreaming af køn og ligestilling som officiel dansk politik (blandt andet i Ligestillingsloven og Amsterdamtraktaten) er der behov for en ny form for viden om køn og ligestilling. Også på et andet niveau er kønsforskningen med til at opfylde et samfundsmæssigt behov, nemlig det, som det postmoderne samfund har for fleksibel forskning; kønsforskningen er for eksempel tværfaglig.

En større, samlet satsning er én strategi for at øge produktionen af viden om køn. „Flere kønsforskere på flere faglige områder, flere svar til politikere, større teoretisk bredde, mere ballade, bredere perspektiv, bedre muligheder for yngre forskere!“ lød et ønske fra kønsforskerne på konferencen. Og dette kan hverken løftes af forskningsinstitutionerne alene eller af forskningsråds-

systemet alene. I forbindelse med en sådan samlet satsning bør der desuden tænkes langsigtet og tilknyttes en forskerskole.

Blandt kønsforskerne ved konferencen blev der fremført en række konkrete forslag til styrkelse af dansk kønsforskning. „Der skal være et sted at lære, hvordan man gør!“ var én af formuleringerne af det forslag om et eller flere centre med eller uden mure, som flere fremsatte. Den synliggørelse af kønsforskningen, der vil komme med et stort center, vil kunne betyde, at universiteterne får øjnene op for kønsforskningen, og at fagene får øjnene op for, at der i kønsforskningen sker nogle faglige fornyelser, som man også i fagene har brug for.

Der blev også argumenteret for et virtuelt center. Et konkret forslag gik ud på, at man etablerer et virtuelt center med forskere fra forskellige forskningsinstitutioner i for eksempel en femårig periode. Efter denne periode skal forskerne indgå i de lokale forskningsmiljøer inden for deres respektive fagområder og/eller i tilknytning til lokale kønsforskningscentre og -netværk. Dermed skal man blandt andet forsøge at opnå den lokale indlejring, som det efter 15 - 20 år med kønsforskning i Danmark kun er lykket at opnå i begrænset omfang.

Et andet forslag til opnåelse af indlejring på universiteterne var at sammenlægge de gamle kønsforskningscentre med andre mindre forskningsenheder, som det for eksempel er sket på Aarhus Universitet med oprettelsen af Center for Europæiske Kulturstudier med Afdeling for Kønsforskning. Ligeledes blev det foreslået at indskrive kønsforskning i fagenes studieordninger, så kønsforskning indgår som en del af de fleste studier. I forbindelse med en sådan mainstreaming af kønsforskning i studieordningerne blev det påpeget, at der skal være en viden at mainstreame.

Universiteternes generelle modstand mod kønsforskning er så stor, at der er brug for en national indgriben, mente flere kønsforskere. Modstanden er muligvis funderet i det faktum, at kønsforskningen sætter spørgsmålstejn ved det etablerede,

herunder også universitetet og dets måde at strukturere sig på, hvilket universiteterne reagerer på ved at marginalisere kønsforskningen. Denne modstand bør ikke undervurderes, når der tænkes i organisatoriske rammer, var budskabet.

Flere kønsforskere fremhævede, at en måde at imødegå universiteternes institutionelle træghed på er at lade køn være en validitetskategori i udviklingskontrakterne mellem universitet og ministerium. Køn og kønsforskning kan være parametre for udvikling, innovation og kreativitet. Universitetsledelsen bør animeres til at betragte kønsforskning som en videnskabelig ressource frem for et personligt problem.

En mere offensiv strategi i forhold til konkrete forskningsprogrammer og -projekters manglende kønsvinkel blev også bragt på banen: Med Amsterdamtraktaten i hånden kan man bede de involverede i projekterne redegøre for, på hvilken måde de opfylder traktatens bestemmelser om mainstreaming af køn.

Blandt de forskellige former for finansiering af forskning skal flere frie midler prioriteres, da erfaringen viser, at netop frie midler er en foretrukken finansiering for kønsforskning. Det vil styrke og synliggøre kønsforskningen.

Ligesom det er sket med andre forskningsområder, for eksempel transportforskning, kan man udarbejde en national strategi for kønsforskning. Med en national strategi kan man få indblik i, hvad der faktisk foregår af forskning i køn, for ikke al kønsforskning har „køn“ i sin overskrift. Et sådant indblik kan man desuden få på lokalt niveau ved at have en lokal koordinering af kønsforskningen som supplement til den nationale koordinering.

Det blev også bragt på banen, at kønsforskning har brug for status. Uden status - og uden stillinger - er der ingen fremtid, og det gør det svært at fastholde de yngre forskere, og for den sags skyld også de ældre, jævnfør det brain-drain, der er fundet sted: Tre danske lektorer har i løbet af de seneste år fået professorater i Sverige. Uden forskere, ingen viden.

Som nævnt er dette blot nogle af de strategier, der blev diskuteret ved konferencen. De forskellige strategier udelukker ikke nødvendigvis hinanden. En dobbelt strategi med såvel et kønsforskningscenter som integration af kønsforskning i de forskellige fag er for eksempel en mulighed.

Det blev på konferencen fremhævet at status for kønsforskningen i Danmark er, at den ikke lever op til de krav, der stilles fra samfundet side. Der er et udækket behov for viden om køn, og produktionen af viden om køn er aftagende.

Strategien er, at der ikke skal være én, men flere strategier for at øge produktionen af viden om køn. En større, samlet satsning med et eller flere centre er en oplagt mulighed.

Og perspektiverne er, at vi også på områderne køn og ligestilling får de bedst mulige redskaber til at tilrettelægge vort samfund.

>

v

I foråret 2001 inviterede IT- og Forskningsministeriet og Koordinationen for Kvinde- og Kønsforskning kvinder og mænd fra de danske forskningsmiljøer samt fra de beslutningstagende instanser til konferencen „Status, strategi og perspektiv for dansk kønsforskning“. I invitationen hed det:

”Kønsforskning er i dag en paraplybetegnelse for forskning om mænd, kvinder og køn, og dækker over en række forskellige tilgangsvinkler og formål. Kønsforskning kan både være tæt knyttet til en konkret social og politisk virkelighed, bidrage til kønnets synliggørelse i kultur, historie og samfund samt fokusere på teori og metodeudvikling. Kønsforskning bidrager alt i alt til innovation af forskning ved til stadighed at stille nye spørgsmål og komme med nye svar.

Viden om kønsmæssige forskelle i samfundet og kulturen er i de senere år blevet efterspurgt i stigende grad. At inddrage en kønsdimension ved eksempelvis offentlig planlægning kan ofte øge kvaliteten af resultatet. Sidst er dette kommet til udtryk ved vedtagelsen af Ligestillingsloven af 2000. Her sættes der fokus på „mainstreaming“, der betyder inddragelse af et kønsperspektiv i al offentlig lovgivning, planlægning og forvaltning. De kompetencer, der skal til for at kunne foretage en sådan vurdering, er i løbet af de seneste tyve år blandt andet blevet udviklet i kønsforskningsmiljøer ved danske universiteter.

I mange andre lande er kønsforskningen ligeledes vokset frem som en selvstændig og anerkendt forskningsdisciplin. I dag findes der stærke kønsforskningsmiljøer i de øvrige nordiske lande såvel som i en række lande i Europa og Nordamerika. EU-Kommissionen har senest taget initiativ til at inddrage en kønsdimension i de europæiske rammeprogrammer for forskning.

Dansk kønsforskning har nu eksisteret i næsten 30 år. Efter pionerfasen i 1970'erne og konsolideringsfasen i 1980'erne,

er spørgsmålet om kønsforskningens fremtidige struktur blevet påtrængende her omkring årtusindskiftet. Flere af de danske centre for kønsforskning er enten blevet nedlagt eller sammenlagt med beslægtede fag og centre. Denne situation giver anledning til at gøre status over dansk kønsforskning. Både i forhold til kønsforskningens indholdsmæssige potentiale og organisatoriske placering.

Formålet med konferencen er overordnet at sætte fokus på, hvordan potentialerne i dansk kønsforskning bedst udnyttes i samfundet generelt og i forskningen specifikt.

Hvorledes kan kønsforskning være med til at forny de nuværende videns- og forskningstrukturer?

Hvordan sikres udvikling af tværfaglighed og internationalisering af dansk kønsforskning?

Hvordan kan dansk kønsforskning sikres rent ressourcemæssigt i forhold til stillinger og forskningsbevillinger? Hvordan sikres et generationsskifte inden for kønsforskningen?"

Konferencen blev afholdt i Alexandersalen på Københavns Universitet fredag den 30. marts 2001 og blev åbnet af IT- og forskningsminister Birte Weiss (S). Hun betegnede kønsforskningen som en vigtig og nyttig forskningsdisciplin og undrede sig over, at så få uden for kønsforskningen er opmærksom på dette. Kønsforskningen og dens resultater er en del af den viden, man har brug for, for at kunne drive ordentlig politik, for at kunne opbygge et ordentligt samfund på en ordentlig måde.

Vi lever i et postmoderne samfund, og de særlige krav, det stiller til forskningen, var udgangspunktet for professor Peter Scotts foredrag „The Post-Modern University and the Status of Gender Studies“. Den form for forskning, der lever op til de krav, betegnede han som modus 2 vidensproduktion. Modus 2

vidensproduktion er blandt andet funderet i konkrete kontekster og går på tværs af disciplinerne, to blandt flere karakteristika, den deler med kønsforskningen. Derfor synes kønsforskning at kunne bidrage med noget særligt i postmoderne forskning og det postmoderne samfund.

Det første af to paneler gjorde under overskriften „Dansk kønsforskning i dag“ status over den danske kønsforskning inden for en række områder. I panelet sad repræsentanter for kønsforskningen ved flere danske universiteter, nemlig lektor Dorte Marie Søndergaard (Roskilde Universitets Center), lektor Birte Siim (Aalborg Universitet), professor Kirsten Ketscher (Københavns Universitet), chefpsykolog Svend Aage Madsen (Rigshospitalet) og lektor Anne Scott Sørensen (Syddansk Universitet). Koordinator for Kvinde- Kønsforskning Hilda Rømer Christensen var ordstyrer.

Det andet og afsluttende panel delte titel med selve konferencen: „Status, strategi og perspektiv“. Her gav repræsentanter fra universitetet og forskningsrådssystemet deres bud på fremtiden for dansk kønsforskning. I panelet sad dekan for det humanistiske fakultet Bodil Due (Aarhus Universitet), medlem af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd Lis Højgaard (Københavns Universitet), og formand for Statens Humanistiske Forskningsråd Bente Rosenbeck (Københavns Universitet). Direktør for Danmarks Humanistiske Forskningscenter Birgitte Possing var ordstyrer.

v

At kønsforskningen har en selvfølgelig position i vor tids forskning, blev understreget gang på gang i løbet af konferencen. Men hvad er dens egenart? Hvad kan kønsforskningen, som ingen andre forskningsdiscipliner kan?

Generelt kan forskning to ting: Den kan give os svar på ekspertplan og spørgsmål på intellektuel plan. Således også kønsforskningen. Men kønsforskningen kan svare og spørge på en ganske særlig måde, ikke mindst i sin egenskab af andethedsforskning. Dorte Marie Søndergaard valgte denne vinkel i sit indlæg om kønsforskning.

Som ekspert kan kønsforskeren svare på de spørgsmål, samfundet stiller. Det vil sige, uddybende Dorte Marie Søndergaard, svare gennem de grundkategorier, vi kender, ved hjælp af det sprog, vi kender. Her spørger man om mænds og kvinders liv, deres relationer til hinanden, til arbejdsmarkedet, børn, økonomi, uddannelse med mere, det vil sige de emner, vi plejer at bruge ligestillingsbegrebet til at karakterisere. Denne viden er nødvendig i et velfærdssamfund som det danske, med dets idealer om demokratiske kønsrelationer. Den har samfundet ikke råd til at nedprioritere.

Som intellektuel har kønsforskeren en anden dagsorden; nemlig at spørge til præmisserne for de spørgsmål samfundet stiller, altså at spørge til det udgangspunkt samfundet har, til dets selvforståelse og deraf følgende prioriteringer. Det er blandt andet her, den samfundsvidenskabelige og den humanistiske forskning samles i et fælles projekt.

Kønsforskningen kan noget særligt i forhold til at stille spørgsmål ved alt det, vi plejer at tage for givet; som andethedsforskning har kønsforskningen blik for „det andet“, det „anderledes“, og dermed for „det almindelige“. Køn er et skarpt prisme i forhold til at få det selvfølgelig frem og få os til at gentænke dette ud fra nye præmisser. Når „det andet“, det ukendte, betragtes ved siden af det kendte og etablerede, får vi øje på det, vi er blinde over for i vores almindelige, gængse

måder at tænke om tingene på og i vores måder at handle på. Det er i mødet med „det andet“, at det etableredes egne selvfølgeligheder bliver synlige og bliver italesat, og dermed får det etablerede nye og andre muligheder for at komme videre. Det er en af grundene til, at den intellektuelle kønsforskning fungerer så nyskabende, som den gør, slog Dorte Marie Søndergaard fast. Men det er også en af grundene til, at den møder så megen modstand, mente hun.

Kønsforskningen har på denne måde været en drivkraft i forhold til at påvise de kulturelle og diskursive præmisser for eksempel identitetsdannelse. Kønnen har været anvendt som prisme til at nuancere og komplicere vores forståelse af relationerne mellem det sociale og det individuelle, det kulturelle og det biologiske og mellem det biologiske og det teknologiske.

Kønsforskningen har også været med til at påpege, at forskning som sådan er en historisk og (socio-) kulturel størrelse. Forestillingerne om det værdineutrale forskersubjekt og om videnskabelig praksis som en ren og akulturel form for virksomhed, værdifri, fri for magtinteresser og fri for kulturelle aspekter, er blevet problematiseret, ligesom de rigide opdelinger mellem forskningsdiscipliner er blevet det. Kønsforskningens eget genstandsfelt har gjort, at det har været umuligt at begrænse udforskningen til at foregå inden for de historisk konstruerede disciplinærgrænser, vi kender i dag. Netop relationerne mellem det individuelle, det kulturelle, det sociale med mere og relationerne på tværs af flere eller alle disse aspekter står centralt i kønsforskningens genstandsfelt, påpegede Dorte Marie Søndergaard.

Ikke mindst kønsforskningens intellektuelle potentiale stemmer overens med den forskning, Peter Scott betegnede som Mode 2 knowledge production, modus 2 vidensproduktion, som er den form for forskning, det postmoderne samfund efterspørger.

Det postmoderne samfund har en række karakteristika, hvis betydning for universiteterne og for produktionen af viden Peter

Scott skitserede i sit foredrag. De tidligere så faste grænser er blevet flydende. Det gælder for eksempel grænserne mellem „de store systemer“, politik, marked, kultur og så videre, og det gælder opfattelsen af tid og rum, der ikke mindst med revolutionen i informations- og kommunikationsteknologien har ændret sig. Det såkaldte videnssamfund underminerer ekspertsamfundets regler, hierarkier og rationerede viden med sin distribuerede viden, hvilket blandt andet betyder, at universiteterne må slippe sit monopol på vidensproduktion. Alle organisationer bliver i princippet vidensorganisationer i fremtiden. Og ikke alene flytter vidensproduktionen sted, den ændrer også normer og sociale praksiser.

Det postmoderne samfund stiller altså andre krav til forskning end det moderne samfund.

Det moderne samfunds krav til forskning opfyldes af, hvad Peter Scott betegnede som modus 1 forskning. Denne form for forskning er knyttet til det traditionelle universitet, der er struktureret ud fra traditionelle discipliner og kvalitetsbedømmelse af andre forskere. Den bevæger sig fra grundlæggende videnskabelige gennembrud til socialt ønskelige eller kommercielt attraktive goder, men der er ingen essentiel forbindelse mellem udgangspunktet og endemålet.

Som modsætning hertil satte Peter Scott den postmoderne modus 2 vidensproduktion. Denne form for forskning forholder sig til konkrete (altså sociale, økonomiske, politiske, kulturelle) kontekster, er transdisciplinær, proces- snarere end produktorienteret, dynamisk, heterogen og er social ansvarlig. Den kvalitetsbedømmes ikke alene af andre forskere men af alle, der er involveret i og påvirket af forskningen.

Peter Scotts tese er, at megen kønsforskning er karakteriseret at modus 2 vidensproduktion, og har Peter Scott ret, tilbyder kønsforskningen altså noget af det, som det postmoderne samfund efterspørger.

Som eksempel på kønsforskningens plads i forskningsfeltet, mellem det moderne og det postmoderne, nævnte Peter Scott, at for ham at se er kønsforskningen ikke og bliver ikke et forskningsområde i sin egen ret. Forskerne kommer fra et sted, og dét er deres akademiske baggrund. Kønsforskningen er snarere trans- end interdisciplinær; interdisciplinære kategorier fastholder de gamle discipliners faggrænser, men kønsforskningen er hverken underordnet traditionelle discipliner eller sin egen disciplin. Det tvær- eller transdisciplinære kan betragtes både som kønsforskningens styrke og som dens svaghed: Identiteten som „etableret andethed“ er ikke enkel.

Der var flere forskellige bud på, hvilken retning kønsforskningen er på vej i. Peter Scott mente som nævnt, at ekspertsamfundet er på vej ud.

Kønsforskningens intellektuelle potentiale blev fremhævet. Anne Scott Sørensen mente, at den humanistiske kønsforskning bevægede sig mod kulturstudierne. Hun betegnede humanistisk kønsforskning og kulturstudier som „oplagte samspils partnere“. Begge områder har været brobyggere, både inden for egne rammer og til for eksempel samfundsvidenskaberne. Det handler om kønnet som „kulturel trickster“, eller som Dorte Marie Søndergaard udtrykte det, „prisme“. Kønnet fungerer både som en metafor, der siger noget om den måde, som ligheder og forskelle fungerer på i en given kontekst, og som et historisk og aktuelt konkret virkende forskelssættende princip i de fleste kulturer. Den udfordring, vi i senmoderniteten står overfor, kan forstås som det at tilvejebringe en kulturforståelse, der gør det muligt at arbejde med forskel, som et dynamisk kulturelt princip, og som kan give redskaber til at forstå og forklare det forskellige både som en ressource, som diversitet, og som en stadig kilde til marginalisering af det, der er „anderledes“. Endvidere forholder kønsforskningen sig til størrelser som globalisering, magt og hegemoni. Fra kønsforskningens sted kan man etablere en samlet, kritisk analyse af modernitet, globalisering, neokolonialisme og de dertil knyttede kønsmatrix'er.

Beijingerklæringen

38. Vi vedtager og forpligter os herved som deltagende Regeringer til at gennemføre denne Handlingsplan, der skal sikre, at *kønspektivet er reflekteret i alle vore politikker og programmer*. Vi henstiller indtrængende til FN-systemet, regionale og internationale finansieringsorganer, andre relevante regionale og internationale institutioner såvel som alle kvinder og mænd, samt private organisationer, med dyb respekt for deres autonomi, samt alle sektorer i det civile samfund, i samarbejde med regeringer at forpligte sig uforbeholdent og bidrage til gennemførelsen af denne Handlingsplan.

FN's 4. Verdenskonference
Beijing 4.-15. september 1995
Udenrigsministeriet, København 1995
Uofficiel oversættelse.

v

Empirisk kønsforskning - eller produktion af og behov for viden om køn

Ved FNs kvindekongress i Beijing 1995 besluttede man at inddrage kønsperspektivet i alle politikker og programmer. Denne beslutning er for Danmarks vedkommende blevet fulgt op på EU-niveau af Amsterdamtraktaten i 1999 og på nationalt niveau af Ligestillingsloven i 2000. Den danske stat har hermed forpligtet sig til at inddrage ligestillings- og kønspektiver i al planlægning og forvaltning. Dette kræver en ny form for viden. I den forbindelse blev der flere gange i løbet af kongressen sammenlignet med miljøområdet. Miljøovervejelser skal, lige som overvejelser om køn og ligestilling, indgå i al lovgivning i dag, men det synes som miljøområdet har haft større gennemslagskraft. For eksempel henvises der ofte og med succes til Miljøkonventionen, mens tilsvarende henvisninger til Kvindekongressen er sjældne. Det juridiske grundlag for at inddrage køn er på plads, men det tager tid at implementere.

Efterspørgslen efter viden fremhævede Kvindeforskningsleder Elisabeth Møller Jensen; også at efterspørgslen er langt større, end vi i Danmark er i stand til at levere. Særligt på det samfundsvidenskabelige område må der ofte henvises til svenske og norske undersøgelser, de dækker noget af behovet for viden om køn, men langt fra nok. Der mangler viden om danske forhold, og produktionen af viden om køn er aftagende i Danmark. Derimod er både Kvindeforskningscenteret og Videnscenteret for Ligestilling unikke størrelser, også i skandinavisk sammenhæng, som formidlere af information og viden om køn, men der skal være noget at informere om.

Der findes dog viden om køn, og på kongressen blev der nævnt flere eksempler derpå.

Kønsforskningen spiller for eksempel en rolle i sammenhængen „Køn, magt og demokrati“, og i dansk sammenhæng endog en hovedrolle, påpegede Birte Siim. I demokratiforskningen som sådan har kønsforskningen netop den prismefunktion, som Dorte Marie Søndergaard talte om. Kønsforskningen har været med til at sætte fokus på de forandringer, der er inden for hele det område, der hedder demokrati. Man fokuserer på demokrati

i det politiske system og i civilsamfundet, på sammenhængen mellem demokrati og velfærdsstat og sammenhængen mellem demokrati og marked, på det inkluderende og ekskluderende perspektiv i forhold til kvinder, køn, etniske grupper - marginaliserede i det hele taget.

Fra det juridiske felt fortalte Kirsten Ketscher, at kvinderet er noget, man i høj grad efterspørger. Kvinderet (altså de retlige sammenhænge mellem kvinder, køn og ret) og ligestillingsret har virket som en retsvidenskabelig fornyelse, har bragt nye sammenhænge og forskningsfelter frem og har derfor været interessant også for folk, der ikke interesserer sig specifikt for kvinder. Kvinderet har som en ny retsvidenskabelig disciplin været med til at samle et nyt felt, som man kan undersøge, og har inspireret til andre nye retlige discipliner, hvor kvinder spiller en rolle, for eksempel udviklingsret og arbejdsret. Det hænger dels sammen med, at kvinderetten er forløber for individretten, og dels at den er meget anvendelsespræget. Endvidere har kvinderettens forskere været i front med at opsøge de muligheder, der er i det internationale scenario, for eksempel EF-domstolen, menneskerettighedsdomstolen og FN-konventionerne.

Svend Åge Madsen undrede sig over, at det af nogle synes at blive betragtet som „redningen“ af kønsforskningen at bringe manden som køn på banen. Selv anser han sig ikke for at være kønsforsker, men forsker i fædres relationer til deres spædbørn. Fædre er ved at skabe en forbindelse til deres småbørn, hvilket de gør i det kulturelle tomrum, der opstod, da fødsler af hygiejniske grunde blev bragt ind på hospitalerne. Det er en skabelsesproces, påpegede Svend Åge Madsen. Vi kan betragte, hvad det er for fænomener, vi har med at gøre, når vi står i en situation, hvor vi skal beskæftige os med noget, der ikke har nogen fortid overhovedet. Ved at betragte en sådan forandring får man nye vinkler på, hvordan man kan studere køn. Han opfordrede til at gribe fat i virkeligheden, at forholde sig til virkelige levende mennesker af kød og køn og blod, og mente, at megen forskning, også kønsforskning, var for teoretisk.

Kønnet spiller sig ud på en måde, der er meget langt fra kønsforskningen, syntes han. At kønsforskningen ikke er empirisk nok, blev dog afvist fra flere sider i debatten; netop kønsforskningens fundament i empiri var omdrejningspunkt for flere indlæg.

Der er altså en del viden om køn i Danmark. Og der produceres nogen viden. Men for at stimulere denne vidensproduktion er der brug for et sted at lære, hvordan man gør, som docent Nanna Damsholt udtrykte det.

v

Et gennemgående tema i oplæggene og debatten under hele konferencen var, at kønsforskningen på mange måder er et marginaliseret og underprioriteret forskningsområde, et område i problemer. På trods af kønsforskningens samfundsmæssige vigtighed, som beskrevet i det foregående, blev det fremhævet, at der mangler ressourcer, rekruttering af nye forskere og en egentlig integration - mainstreaming - på fagene for til fulde at kunne leve op til efterspørgslen af den viden, som kønsforskningen kan levere. Der synes at findes en udbredt modstand mod kønsforskning på mange niveauer, ikke kun i universitetsverdenen. Ved åbningen af konferencen kunne professor Peter Gundelach således beskrive et felt, der på den ene side ser ud til at have det fint med ansøgninger og bevillinger fra forskningsrådene. Sammenlignet med andre lande er det på den anden side ikke så godt: Der er for lidt kønsforskning og ikke nok støtte til de nye forskere for eksempel i form af mekanismer, der kan fastholde dem i forskningsverdenen.

Modstanden

Hvad er årsagen til denne marginalisering og underprioritering af kønsforskningen? I forlængelse af Peter Scotts foredrag påpegede både professor Kirsten Drotner og lektor Birte Siim den kløft, der er mellem kønsforskningen som modus 2 vidensproduktion og de gamle universiteters organisatoriske og institutionelle rammer, der i høj grad stadig er præget af modus 1. Denne kløft er grobund for modstand mod en dialog med kønsforskningen og dermed de potentialer, der ligger i denne dialog.

Dorte Marie Søndergaard beskrev denne kløft i sit oplæg om dansk kønsforskning i dag. Hun fremhævede kønsforskningens evne til at sætte spørgsmålstejn ved det etablerede, og at det etablerede sjældent sætter pris på, at der bliver sat spørgsmålstegn ved det og således bliver opfordret, direkte eller indirekte, til at forandre sig. Kønsforskningen møder en god del marginaliseringsbestrebelse, påpegede Dorte Marie Søndergaard, netop fordi kønsforskningen rusker og rykker i selvfølgelig-heder, som det allerede etablerede ikke nødvendigvis bryder sig

om at få rusket og rykket i. Dette skal man ikke undervurdere, mente hun.

Ifølge Dorte Marie Søndergaard ligger kønsforskningens væsentligste modstander altså i kulturens og institutionernes modstand mod forandring, og det mente hun, man er nødt til at tage højde for, når man tænker organisatoriske rammer for denne type forskning. Der er tale om en forskning, der er udfordrende, og som kan gå til benet på det etablerede. Og det etablerede forsvarer sig typisk med marginalisering af det udfordrende. Pointen her gælder for så vidt alt fra det videnskabelige samfunds modstand mod at få problematiseret sine egne funktionsmåder og selvfølgeligheder, til mange almindelige mænd og kvinders modstand mod at få problematiseret eller bare italesat de hverdagslige selvfølgeligheder, der knytter sig til eksempelvis konstruktionerne af femininitet og maskulinitet, som de ser ud i netop vores konkrete samfund, i vores historiske periode.

Lige som Peter Gundelach fandt også Dorte Marie Søndergaard sammenligningen med andre lande interessant. Hvorfor er køn tabuiseret i en dansk kontekst. Det er ikke sådan, tingene foregår i for eksempel Sverige, hvor den ene kompetente danske kønsforsker efter den anden får tilbudt professorater. Det handler blandt andet om, at man i Sverige sætter meget stor pris på kønsforskning. Man bruger forskningen, man investerer i den og afsætter ressourcer til den. Man kan diskutere køn uden, som det ofte er tilfældet i Danmark, at skulle undskylde først - ”jeg er jo ikke rødstrømpe”. Sammenligningen mellem de nordiske lande kan derfor give nogle interessante perspektiver på, hvad forskellen er.

Kvindekonventionen

Kapitel 1 - Artikel 3

De deltagende stater skal på alle, og især på politiske, sociale, økonomiske og kulturelle områder, tage passende skridt, herunder lovgivning, for at sikre kvinders fulde udvikling og fremgang, således at de får sikkerhed for at kunne udøve og nyde menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder på grundlag af ligestilling med mænd.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)
1979 (ratificeret af Danmark 1983)

Beskyttelse mod viden

I sit oplæg påpegede Kirsten Ketscher, at systemer ofte beskytter sig mod viden, og at efterspørgsel efter viden derfor mange gange ikke sker. Hun gav et meget konkret eksempel: FNs Kvindekonvention (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)) er næsten totalt ukendt i Danmark. Alle har hørt om Børnekonventionen, som Danmark ratificerede i 1991, men få har hørt om Kvindekonventionen, der er fra 1979 og ratificeret af Danmark i 1983. Kirsten Ketscher havde undersøgt to års folketingsdebat i den periode, hvor blandt andet ligestillingslovforslaget var blevet diskuteret. Der var blevet henvist til Kvindekonventionen 14 gange, men udelukkende i forbindelse med udviklingslande som for eksempel Zimbabwe, Pakistan og Bangladesh. Her anses Kvindekonventionen åbenbart for at være mere relevant end i forbindelse med Danmark. Kirsten Ketscher konkluderede ud fra dette, at Kvindekonventionen ikke anses for relevant viden at have i forhold til vort eget samfund, og at det i vort politiske system er mindre korrekt at tale om kvinders rettigheder end om andres rettigheder i en dansk kontekst. For eksempel mente Kirsten Ketscher, at Kvindekonventionen med fordel kunne inddrages i forhold til eksempelvis kvindelige indvandrere og arrangerede ægteskaber,

men det er åbenbart de kulturelle rettigheder og ikke kvinders rettigheder, der er i vælten, og som skal beskyttes. Kirsten Ketscher henviste til sagen om muslimske kvinders brug af tørklæder på arbejdsmarkedet, der var blevet afgjort ud fra henvisning til religionsfriheden. Her mente hun, at man snarere skulle have afgjort sagen med henvisning til kvinders ret til adgang til arbejdsmarkedet, det vil sige en henvisning til kvinders rettigheder ifølge Kvindekonventionen.

Kirsten Drotner tog denne tråd op. Hun pointerede, at mange af de diskussioner, man har haft om køn i mange år, nu gentager sig om etnicitet. Etnicitet ser ud til at være blevet det nye mantra, også politisk set. Meget af det, man diskuterer her, som vedrører 5 procent af befolkningen, er positioner, diskussioner og problemstillinger, som man har diskuteret i 20 år, når det gælder køn. Kirsten Drotner spurgte, hvordan det kan være, at det er politisk legitimt og korrekt at tale om 5 procent af befolkningen, men ikke om de 50 procent af befolkningen, som kvinder udgør? Som også Dorte Marie Søndergaard var inde på, mente Kirsten Drotner, at det handler om magt og andethed, men der er mange former for andethed, og etnicitet er mere stuerent end køn i denne sammenhæng.

>

v

Underprioriteringen og marginaliseringen får konsekvenser for kønsforskningen, der i dag er i en trængt position. I sit oplæg til konferencens afsluttende paneldebat opsummerede Lis Højgaard den udfordring, som dansk kønsforskning står over for i dag. De faglige indlæg havde, mente hun, demonstreret hvor levedygtig kønsforskningen er, og alligevel trænger den til at blive styrket. Der er brug for oprustning, fornyelse og foryngelse! Det betyder ifølge Lis Højgaard: Flere kønsforskere på flere faglige områder, flere svar til politikere, større teoretisk bredde, mere ballade, bredere perspektiv og bedre muligheder for yngre forskere.

Mange af de inviterede talere og mange af konferencens øvrige deltagere påpegede den dårlige økonomi, der er i kønsforskningen. Bente Rosenbecks indlæg illustrerede dette i forhold til det humanistiske forskningsråd. Det var hendes erfaring, at de frie midler er den bedste måde at fremme både ligestilling og kvinde/kønsforskning på, men samtidig er det svært at føre statistik over dette, blandt andet fordi der sjældent står kvinde eller køn i overskriften. Det var specielt i forhold til ligestillingsproblematikken, at Bente Rosenbeck så en skævhed i programforskningen. I Statens Humanistiske Forskningsråds egen strategiplansuddeling 1998 - 2002 gik 4,95 millioner kroner til kvinder og 44,9 millioner kroner til mænd. Kvindeandelen udgjorde således kun 11 procent af de samlede bevillinger. Men kvinder fik faktisk, hvad der svarede til deres andel af ansøgningerne. Skævheden skyldes blandt andet, at kvinderne søgte små bevillinger. Til sammenligning kan siges, at strategiplan 2 (1993 - 97) havde en kvindeandel på 27 procent, og i den første strategiplan (1988 - 92) var

kvindeandelen 0. Rådssystemet har behov for flere midler var budskabet fra Bente Rosenbeck.

Fornyelsen af kønsforskningen hænger uløseligt sammen med økonomien. Der er brug for flere forskere og forskningsprojekter til at honorere den efterspørgsel, der faktisk er i samfundet efter den viden, som kønsforskningen kan producere. Som tidligere nævnt kunne Elisabeth Møller Jensen berette, hvordan Kvinfor ofte må trække på norsk og svensk forskning for at kunne opfylde efterspørgselen. Også Lis Højgaard oplever, at der er et øget behov for kønsforskningens viden; hun får en del henvendelser, som hun ofte sender videre til nogle, der kunne tænkes at have en opdateret viden på området. Men der er ikke altid nogen at sende videre til.

Fornyelsen af kønsforskningen kræver også en fornyelse af forskningen. Lis Højgaard påpegede, at det er nødvendigt at forberede et generationsskifte, da de unge forskere fornyer den teoretiske debat. Fastholdelse af de yngre forskere bliver her vigtigt. Det kræver det blandt andet, at der er stillinger, status og fremtid i kønsforskningen. I et ligestillingsperspektiv har kønsbarriereprojektet ifølge lektor Susanne V. Knudsen vist, at det også er nødvendigt med en fornyelse af undervisningen for at holde på specielt de kvindelige studerende. Hvis man vil beholde kvinderne, skal der større variation til i forhold til, hvad der undervises i, hvordan der undervises, og hvem der underviser.

Nanna Damsholt stillede et centralt spørgsmål: Hvordan får kønsforskningen status? Det spørgsmål var der en del bud på under hele konferencen, og mainstreaming var et af de gennemgående. Mainstreaming er den seneste strategi inden for køn og ligestilling og kom for alvor på dagsordenen med FNs kvindekonference i Beijing 1995. Som nævnt er mainstreaming indarbejdet i den nye danske ligestillingslov fra 2000.

Uddrag fra
lov om ligestilling af kvinder og mænd

Kapitel 1- *Formål*

§ 1. Lovens formål er at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, herunder lige integration, lige indflydelse og lige muligheder i alle samfundets funktioner med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd. Lovens formål er desuden at modvirke direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af køn samt at modvirke seksuel chikane.

Kapitel 3 - *Offentlige myndigheders forpligtelser*

§ 4. Offentlige myndigheder skal inden for deres område arbejde for ligestilling og indarbejde ligestilling i al planlægning og forvaltning.

Lov nr. 388 af 30/05/2000

Som Birgitte Possing udtrykte det i indledningen til den afsluttende paneldebat, så handler det ikke alene om status, strategi og perspektiv for dansk kønsforskning, men også om visioner. Der er mange forskellige opfattelser af, hvad kønsforskning er og skal være: Er kønsforskningen for eksempel en ekspertviden, eller er kønsforskningen en intellektuel kraft, der åbner nye perspektiver og fungerer som en slags samfundets hofnar, eller er det begge dele? De forskellige opfattelser af kønsforskningen fører til forskellige opfattelser af, hvordan man skal organisere sig i forhold til mainstreaming. Birgitte Possing opsummerede de tre oplæg fra pannedeltagerne ved at fastslå, at der syntes at være enighed i panelet om, at kønsforskningen skal være en del af mainstream, men uenighed om hvordan. Der var overvejende tre modeller:

1. Integration i de eksisterende institutioner og centre.
2. En større selvstændig satsning i centre.
3. Udarbejdelse af en national delstrategi.

I debatten blev det klart, at de tre modeller ikke behøver at være i modstrid med hinanden, men kan fungere sideløbende. Birte Siim talte således om en dansk model, der kunne være en kombination af lokal synliggørelse af den kønsforskning og den kønsundervisning, der eksisterer, samtidig med at den nationale koordinering styrkes.

Integration

Dekan for det humanistiske fakultet Bodil Due fortalte om de erfaringer med mainstreaming, man har gjort ved Aarhus Universitet med sammenlægningen af Cekvina og Europa-studier til Center for Europæiske Kulturstudier med Afdeling for Kønsforskning. Hun mente, at der er mange flere fordele ved den nye struktur end ved den tidligere, blandt andet at man ikke længere er fysisk isoleret, men er dér, hvor de studerende færdes. Den manglende prioritering og manglende tilførsel af ressourcer til kønsforskningen både indefra og udefra hænger nemlig nøje sammen med studenterårsværk (STÅ) og dermed med studentertilstrømning og søgningsmønstre. Bodil Due konkluderede derudfra, at hvis valgmulighederne er et hensygnende center eller mainstreaming, da er mainstreaming vejen. For hende at se er særlige puljer og særlige centre for kønsforskningen en forkert strategi. Større enheder er bedre, da mindre miljøer let bliver for lukkede og afhængige af enkeltpersoner. Kønsforskningen bør snarere indgå som en naturlig del af alle fag, samtidig med at man styrker tværfagligheden af hensyn til de studerende. Man skal væk fra særstatus og indgå på lige fod med andre kolleger på fagene.

Bente Rosenbeck gjorde opmærksom på, at mainstreaming kræver håndfaste krav, hvis det skal fungere. Der kan være perspektiv i mainstreaming, hvis det vel og mærke bliver effektueret. Mainstreaming betyder en systematisk integration af lige muligheder for kvinder og mænd i organisationen og dens kultur, i alle programmer, politikker og praktikker. Mainstreaming i højere uddannelse og forskning betyder, at køn og ligestilling må medtænkes i forskningsinitiativer, i videnskabelige prioriteringsområder og i forskningsprogrammer.

Kønsaspektet bør inddrages både i prioriteringen af forskningsfelter og i overvejelserne om, hvilke forskere der skal deltage.

Mainstreaming sker allerede i de nordiske forskningsprogrammer, som blandt andre Nordisk Ministerråd står for, fortalte Bente Rosenbeck. Programmer som for eksempel „Norden og Europa“ (1996 - 2001) har tre tværgående perspektiver: ligestilling, folkeligt samarbejde og mangekulturelle forhold. Det nordiske velfærdsforskningsprogram, som netop er udbudt, har køn og ligestilling med som et af fem områder. Men hvad sker der i Danmark? I efteråret 2000 udgav Socialministeriet „Forslag til en national delstrategi for velfærdsforskning med fokus på det sociale område“. Køn og velfærd er nævnt et enkelt sted, men ikke under prioriteringer. Her nævnes børn, unge, etniske minoriteter og ældre arbejdstagere, men ikke et ord om kvinder og mænd og ligestilling. I Danmark vil man altså ikke gøre det, man selv er med til at mainstreame på nordisk plan, fastslog Bente Rosenbeck.

Hun udtrykte også bekymring for, om det vil lykkes at indføre mainstreaming i Danmark, da det ikke er første gang, man har uddelegeret et ansvar til institutionerne. Hun påpegede, at der for eksempel ikke er sket noget i forbindelse med ligestillingshandlingsplanerne. Inspireret af FNs kvindekonference i Beijing havde Bente Rosenbeck og Kirsten Drotner formuleret et oplæg om mainstreaming af køn på Københavns Universitet. Konsistorium blev i den forbindelse enige om, at man nu ville informere om det ligestillingsarbejde, der foregik på fakulteterne - men der foregår ikke noget, sagde Bente Rosenbeck. Hvis der skal mainstreames, mente hun, at det er nødvendigt, at man tænker kønnet med både i indhold (forskningen) og i forskerstaben (ligestilling).

Kirsten Ketscher henviste til, at mainstreaming er en forpligtelse i henhold til Amsterdamtraktaten. Her hedder det „I alle de aktiviteter, der er nævnt i denne artikel, tilstræber fællesskabet at fjerne uligheder og fremme ligestilling mellem mænd og kvinder“. Men universitetsadministrationen vælger ifølge Kirsten Ketscher

ofte ikke at gøre noget. Hun efterlyste en mere offensiv strategi, hvor man stillede spørgsmål til forskningsprogrammer og lignende under henvisning til Amsterdamtraktaten: „Hvordan mener I, at I opfylder traktatens bestemmelser om mainstreaming i forhold til det forskningsprojekt, I nu lægger frem?“

Elisabeth Møller Jensen, Nanna Damsholt, Lis Højgaard med flere påpegede, at mainstreaming kræver, at der er viden at integrere på fagene - og at der er stillinger - og i øjeblikket er universiteterne ikke gode nok på det område. Her kom Birte Siims danske model ind - en dobbelt strategi, hvor lokal politisk opbakning til mainstreaming og særskilte kønsforskningscentre er nødvendige. Birte Siim troede ligesom de andre ikke på mainstreaming uden særlige enheder for kønsforskning og henviste til erfaringerne fra Aalborg Universitet. I Ålborg har man gjort brug af en dobbeltstrategi, med både integration og kønsforskningscenter. Forskerne på centeret underviser alle steder på universitetet, er med i forskergrupper om for eksempel demokrati, og kønsforskningscenteret prioriteres på fakultetet. For Birte Siim bliver tværfaglighed således præmis for integration.

Centre (med eller uden mure)

Lis Højgaard og Anne Scott Sørensen kom med de mest detaljerede forslag til, hvordan kønsforskningen kan styrkes gennem centerdannelse. Lis Højgaard tog udgangspunkt i den opfattelse, at mainstreaming kræver en meget omfattende viden, hvorfor kønsforskningen skal styrkes, for at mainstreaming skal blive virkningsfuld. På nuværende tidspunkt er det en svær opgave for de relativt få kønsforskere, der skal forsøge at integrere køn i andre forskningsprojekter. En styrkelse af kønsforskningen kan foregå på mange måder, mente Lis Højgaard, men hvis udgangspunktet er, at man skal have styrkelse, fornyelse og fornyelse, så kræver det en stor og samlet satsning. Det er ikke en opgave, der kan løftes af forskningsinstitutionerne og råds-systemet alene.

Universiteterne har for eksempel ikke kunnet løse opgaven, da der både har været opslået meget få stillinger inden for

kønsforskning og været en lav produktion af STÅ'er gennem 1980'erne og 1990'erne. Institutterne opruster derfor hellere på sikre faglige satsningsområder. Heller ikke rådssystemet alene har kunnet gøre noget. Som også Bente Rosenbeck pointerede, har det kun været i forbindelse med de frie midler og program-satsningerne som for eksempel FREJA-midlerne, Kulturmødet og enkelte postdoc'er, at kønsforskningen har haft en betydning. Lis Højgaard troede på en stor samlet satsning. Kønsforskningen skal have et fagligt løft, mente hun, en saltvandsindsprøjtning i stil med for eksempel etableringen af Danmarks Humanistisk Forskningscenter og Migrationsstudier. Lis Højgaard foreslog derfor en 5 - 6 årig centerbevilling til et eller flere centre med eller uden mure. I denne satsning mente hun, at man også skulle tænke i uddannelse. I øjeblikket falder forskeruddannelse uden for de enkelte projekter, og derfor kunne man med succes tænke en forskerskole ind i en centerbevilling.

Lis Højgaard mente, at den synliggørelse, der ville komme med et stort center, kunne betyde, at universiteterne fik øjnene op for kønsforskning, og at fagene fik øjnene op for, at der i kønsforskningen sker nogle faglige fornyelser, som også de har brug for.

Anne Scott Sørensen præsenterede et konkret forslag til et center uden mure udarbejdet af kønsforskningsmiljøerne. Med henvisning til IT-delen af IT- og Forskningsministeriet foreslog hun en etablering af et virtuelt center for en 5-årig periode. Centret skulle bestå af forskere på forskellige niveauer og fra forskellige forskningsinstitutioner, og efterfølgende skulle de indgå i de lokale forskningsmiljøer inden for deres respektive fagområder og/eller i tilknytning til lokale kønsforskningscentre/-netværk. Ideen med det virtuelle center skulle dels være at etablere et tværfagligt kønsforskningsmiljø henover hovedområderne humaniora og samfundsfag, dels at etablere et virtuelt videnskabeligt eksperimentarium, der kunne fungere som et interaktivt „fakultet“, hvortil også internationale forskere kunne være tilknyttet, og hvor intern og eksternt kommunikation skulle foregå via nettet. Hun foreslog altså en model, der dels kunne samle forskere, der sidder spredt i mange forskellige forskningsmiljøer (center uden mure), dels kunne forpligte institutionerne til medfinansiering og indlejring.

Anne Scott Sørensen fremhævede endvidere en række mulige temaer, som hun fandt yderst relevante inden for den internationale kønsforskning netop nu. Fælles for temaerne var en bredere definition af forskningsfeltet med en åbning mod tilsvarende nyere forskningsområder som forskning i etnicitet, seksualitet, alder med mere, der kunne sammentænkes inden for nyere teoretiske og metodiske tilgange. Det kunne for eksempel være områder som IKT, social differentiering og kulturel diversitet, bio- og infoteknologier i et kulturelt og socialt perspektiv, organisationer, virksomheder og kulturel variation, diversitet: køn, seksualitet, etnicitet, medierne og seksualiseringen af de offentlige rum og trafficking eller handel med kvinder i et globaliseringsperspektiv.

National strategi

Bente Rosenbeck tog udgangspunkt i sine erfaringer fra forskningsrådsarbejde og foreslog, at der blev udarbejdet en national strategi for kønsforskningen. Som tidligere nævnt er erfaringen fra det nuværende rådssystem, at det er de frie midler, der primært tilgodeser kønsforskningen og ligestilling. Under „frie midler“ uddeles penge til konferencer, publikationer, netværk, ph.d.er, post doc.er samt individuelle og lidt større projekter. Det er den ramme, kvinde- og kønsforskningen skal tænkes ind i i fremtiden, mente hun. Det har både fordele og ulemper. Den førte forskningsstrategi i 1990'erne har som nævnt øget kønsforskellene, mens der på andre områder, det vil sige med ordinære midler (frie midler) og høj konkurrence, er foregået en kønsmæssig udligning. I enkelte programmer, for eksempel FREJA-programmet, var konkurrencen skarp. Her havde de tre humanistiske projekter et meget stærkt islæt af kvinde- og kønsforskning. Bortset fra dette ene program har et resultat af programforskningen i 1990'erne været en øget ulighed; kvindernes andel har været meget lav i de forskningsaktiviteter, som er vokset mest. Et „FREJA II“, som der på et tidspunkt har været tale om, kunne ifølge Bente Rosenbeck være et ønskeligt spring fremad. Det er ikke programforskningen i sig selv, men de forskningsfelter, der bliver opdyrket, der medvirker til kønsskævheden. Spørgsmålet er så, om de Store Tværgående Forskergrupper kan medvirke til at øge kvindeandelen.

Bente Rosenbeck nævnte, at Statens Humanistiske Forskningsråd i forbindelse med den nuværende strategiplanlægning arbejder med et forslag om kønsforskning, der kunne tænkes som et tværrådsligt initiativ. Desuden har Statens Humanistiske og Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd haft et møde med Ligestillingsafdelingen i og Videnscenteret for Ligestilling. Man har her udarbejdet et forslag til finansloven 2002: Ligestilling og køn under forandring. Men der bør udarbejdes en national strategi, mente Bente Rosenbeck. Hen over midten af 1990'erne tog Forskningsministeriet initiativ til „Den nationale forskningsstrategi“. Efterfølgende blev der udgivet en række delstrategier,

for eksempel „National delstrategi for dansk transportforskning“, som trafikministeren og forskningsministeren udgav i fællesskab i 2000. Man kunne i denne forbindelse ønske sig en national delstrategi for dansk kønsforskning, udarbejdet af ligestillingsministeren, forskningsministeren og undervisningsministeren.

Andet

Ud over disse tre mere overordnede forslag kom der andre større og mindre forslag til, hvordan kønsforskningen kan opnå den nødvendige status og dermed blive styrket. Kirsten Drotner foreslog at lade køn indgå som kvalitetsvalidering i udviklingskontrakterne mellem ministerium og universitet. Det kunne være en måde at gøre disse kontrakter interessante på, mente hun. Køn kan på den måde gøres til en parameter for udvikling, innovation og kreativitet på universiteterne. Samtidig foreslog hun, at der skulle bindes penge til disse parametre både med hensyn til kønsforskning og med hensyn til ligestilling for at give dem vægt. Kirsten Ketscher henviste i denne forbindelse til Sverige, hvor der er kommet en ganske ny og god offentlig udredning om ligestilling på universiteterne, den såkaldte ligestillingsmærkning.

Hilda Rømer Christensen kom med en lang række konkrete forslag. For det første mente hun, at møder som denne konference var noget, IT- og Forskningsministeriet kunne tage op løbende. Ligeledes mente hun, at man bør inkludere både ligestilling og kønsforskning i alle forskningsrelaterede aktiviteter. For nylig havde for eksempel både Forskningsforum og Danmarks Forskningsråd haft arrangementer, hvor ligestilling og køn ikke var blevet nævnt, men også her ville det være vigtigt at mainstreame. Det samme gælder i EU, for eksempel i forbindelse med udarbejdelsen af det sjette ramme-program. For at have noget at bygge videre på foreslog Hilda Rømer Christensen, at man med jævne mellemrum samler eksempler på good practices og dokumenterer og kortlægger området og dets udvikling.

>

Status, strategi og perspektiv i dansk kønsforskning

Fredag d. 30. marts 2001 i Alexandersalen på Københavns Universitet

13.30

Velkomst ved Københavns Universitet - Professor Peter Gundelach

Åbning af konferencen ved IT- og Forskningsminister Birte Weiss

14.00 - 14.45

Oplæg af professor Peter Scott, Kingston University "The Post Modern University and Gender Studies" Ordstyrer: Kirsten Drotner

15.00 - 16.00

Dansk kønsforskning i dag 10 minutters faglige oplæg ved en række danske kønsforskere

Oplægsholdere

- Kirsten Ketscher
- Dorthe Marie Søndergaard
- Anne Scott Sørensen
- Birte Siim
- Svend Aage Madsen
- Hilda Rømer Christensen (ordstyrer)

16.00 - 16.30

Kaffepause

16.30 - 18.00

Dansk Kønsforskning - status, strategi og perspektiv.
Paneldebat med ledelsesrepræsentanter fra
forskningsinstitutioner, forskningsråd og kønsforskere

Paneldeltagere

- Bente Rosenbeck
- Lis Højgaard
- Bodil Due
- Johannes Nørregaard Frandsen (meldte afbud)
- Birgitte Possing (ordstyrer)

18.00

Opsamling og afslutning

Deltagerliste til kønsforskningskonferencen den 30. marts 2001

Åbningstale:

IT- og forskningsminister Birte Weiss, IT- og
Forskningsministeriet
Professor Peter Gundelach, Københavns Universitet

Hovedtaler:

Professor Peter Scott, Kingston University

Oplægsholdere:

Lektor Anne Scott Sørensen, Syddansk Universitet
Lektor Dorte Marie Søndergaard, Roskilde Universitets Center
Chefpsykolog Svend Aage Madsen, Rigshospitalet
Professor Kirsten Ketscher, Københavns Universitet
Lektor Birte Siim, Aalborg Universitet Center

Paneldeltagere:

Lektor Bente Rosenbeck, Københavns Universitet
Dekan Bodil Due Aarhus, Universitet
Lektor Lis Højgaard, Københavns Universitet

Ordstyrere:

Direktør Birgitte Possing, Danmarks Humanistiske
Forskningscenter
Koordinator for kønsforskning, Hilda Rømer, Sociologisk
Institut, Københavns Universitet
Professor Kirsten Drotner, Syddansk Universitet

Øvrige deltagere:

Lektor Anette Borchorst, Aarhus Universitet
Lektor Ann-Dorte Christensen, Aalborg Universitet
Akademisk medarbejder Bente Gade, Danmarks Humanistiske
Forskningscenter
Ph.d. assisterende professor Birgitte Holm Sørensen, Danmarks
Pædagogiske Universitet
Fuldmægtig Elisabeth Tosti Nielsen, Undervisningsministeriet
Forskningsleder Elisabeth Vestergaard, Analyseinstituttet for
forskning

Chefkonsulent Grete M. Kladakis, Forskningsstyrelsen
Cand. mag. projektmedarbejder Helle Balsby, Center For
Rusmiddelforskning
Fuldmægtig Jannik Schack Linnemann,
Undervisningsministeriet
Stud.mag. Jennifer Jørdorf Linnemann, Københavns Universitet
Debatredaktør Jette Hansen, Aktuelt
Senior Researcher Kamma Langberg, Analyseinstituttet for
forskning
Fuldmægtig Karin Kjær Madsen, IT- og Forskningsministeriet
Stud. Comm. projektmedarbejder Karina Find, Center For
Rusmiddelforskning
Ph.d. Kenneth Reinicke, Videnscenter for Ligestilling
Adjunk Kirsten Henriksen, Den Sociale Højskole i Århus
Linda Greve, Ligestillingsudvalget
Lise Hækkerup, MF, Socialdemokratiet
Ph.d.-stip. Lotte Nyboe Syddansk Universitet
Kontorchef Merete Reuss, IT- og Forskningsministeriet
Mette Lykke Nielsen, Videnscenter for Ligestilling
Docent Nanna Damsholt, Københavns Universitet
Peter Ussing, Videnscenter for Ligestilling
Journalist Pia Fris Laneth, Dagbladet Information
Sine Lehn, Videnscenter for Ligestilling
Lektor Susanne Knudsen, Danmarks Pædagogiske Universitet
Vibeke Gundersen, Ligestillingsudvalget
Afdelingschef Vibeke Abel, Ligestillingsafdelingen

Skribenter:

Marianne Rasmussen
Ph. d. studerende Helle Poulsen, Københavns Universitet

Status, strategi og perspektiv - dansk kønsforskning

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling afholdt den 30. marts 2001 i samarbejde med Koordinationen for Kønsforskning i Danmark en konference om status, strategi og perspektiv for dansk kønsforskning inden for det samfundsvidenskabelige og humanistiske område. Københavns Universitet påtog sig værtsskabet. Oplægsholdere og deltagere fokuserede på, hvordan dansk kønsforskning i tiden fremover kan udvikles, således at kønsforskningen i Danmark, i højere grad end det er tilfældet i dag, kan efterkomme den efterspørgsel, der fra mange dele af samfundet stilles, til en dansk produktion af viden om køn.

To yngre kønsforskere, Helle Poulsen og Marianne Rasmussen, har for Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling samlet trådene i nærværende konferenceskrift. Her anbefales blandt andet en national strategi for kønsforskning, etablering af et center for kønsforskning og krav om inddragelse af et kønsperspektiv i universiteternes udviklingskontrakter